

Ebû Mansûr es-Seâlibî, *Fıkhü'l-luğa* adlı kitabında isim ve içerik olarak *eş-Şâhibî*'den yararlanmış, daha sonra gelen âlimler de filoloji ve lengüistiğe dair teliflerinde genellikle "fıkhü'l-luğa" başlığını kullanmışlardır. Kitap ayrıca İbn Cinnî'nin *el-Haşâ'iş*'i ve Süyûtî'nin *el-Müzhir fi 'ulûmi'l-luğa'sı* gibi klasik dönem eserlerinin temel kaynaklarından biri olmuştur. Süyûtî, kitabına *eş-Şâhibî*'nin mukaddimesini aktardığı gibi bölümlerinden birçoğunu da aynen nakletmiştir. Eser günümüzde de modern filoloji ve lengüistik çalışmalarında başvuru kaynakları başında gelmektedir. Ferîd Muhammed Bedevî en-Niklâvî, *el-Mesâ'ilü'l-belâğıyye fi Kitâbi's-Şâhibî li'bn Fâris* adıyla bir monografi yazmış (Kahire 1987), Münîre Fâûr da "el-İstifhâmü'l-mecâzî fi Kitâbi's-Şâhibî li'bn Fâris" başlıklı bir makale yayımlamıştır (*et-Türâşü'l-Arabî*, XXVI/101 [Dımaşk 1427/2006], s. 75-95).

Beyazıt (Velîyyüddin Efendi, nr. 3129, müellif nüshası), Süleymaniye (Ayasofya, nr. 4715) ve Sivas Rızâ Bey (nr. 206, 851) kütüphanelerinde yazma nüshaları bulunan eser ilk defa Muhibbüddin el-Hatîb ve Abdülfettâh el-Katîlân tarafından yayımlanmış (Kahire 1328/1910), daha sonra Mustafa eş-Şüveymî, Süleymaniye ve Beyazıt kütüphanelerindeki nüshalara dayanarak eserin ilmî neşrini gerçekleştirmiştir (Beyrut 1382/1963). Kitap ayrıca Seyyid Ahmed Sakr (Kahire 1977), Ömer Fârûk et-Tabbâ (Beyrut 1414/1993) ve Ahmed Hasan Besc (Beyrut 1418/1997) tarafından neşredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Fâris, *eş-Şâhibî* (nşr. Muhibbüddin el-Hatîb - Abdülfettâh el-Katîlân), Kahire 1328/1910, neşredenlerin girişi, s. a-k; a.e. (nşr. Mustafa eş-Şüveymî), Beyrut 1382/1963, neşredenlerin girişi, s. 17-20; a.e. (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Kahire 1977, yayınevinin girişi, s. c-h; a.e. (nşr. Ahmed Hasan Besc), Beyrut 1418/1997, neşredenlerin girişi, s. 8-9; Zekî Mübârek, *en-Neşrû'l-fennî fi'l-karîni'r-râbî*, Beyrut, ts., II, 44-57; Sezgin, *GAS*, VIII, 211; a.e. (Ar.), VIII, 384; Brockelmann, *GAL* (Ar.), II, 266; Abdül er-Râcihî, *Fıkhü'l-luğa fi kütübi'l-'Arabiyye*, Beyrut, ts. (Dârü'n-nehdatü'l-Arabiyye), s. 42-47; M. Ahmed Ebül-Ferec, *Muqaddime lidirâseti fikhî'l-luğa*, Beyrut, ts., s. 36-49; Emîl Bedî Ya'kûb, *Fıkhü'l-luğati'l-'Arabiyye ve haşâ'işuhâ*, Beyrut 1986, s. 40-43; Ramazan Abdüttewâb, *Fuşûl fi fikhî'l-luğati'l-'Arabiyye*, Kahire 1420/1999, s. 13-15; M. Es'ad en-Nâdirî, *Fıkhü'l-luğa menâhilühü ve mesâ'ilüh*, Beyrut 1425/2005, s. 41-50; A. Roman, "L'origine et l'organisation de langue arabe d'après le Şâhibî d'İbn Fâris", *Arabica*, XXXV/1, Leiden 1988, s. 1-17; Abdülazîz Abdülkerîm et-Tüveycirî, "eş-Şâhibî fi fikhî'l-luğa ve süneni'l-'Arab fi kelâmihâ li-Ahmed b. Fâris", *ed-Dir'iyye*, sy. 29, Riyad 1426/2005, s. 189-242.

HULÛSİ KILIÇ

SÂHİBÜ'L-BÂB

(صاحب الباب)

Fâtîmî Devleti sarayında
vezire vekâlet eden görevli
ve protokol sorumlusu.

Vezirden sonra geldiği için görevine küçük vezâret de denilen *sâhibü'l-bâb* kılıç ehlinden (askerî) ve yakalı (mutavakkîn) emîrlerdendi. Kaynaklarda adına rastlanan ilk *sâhibü'l-bâb* Hüsâmülmülk Eftegin'dir (XII. yüzyıl başları). Yânis er-Rûmî, Emîr Rıdvân b. Velahşî ve Ebû'l-Eşbâl Dırgâm'da görüldüğü gibi bu makam daha çok vezârete yükselmeye bir basamak olarak kullanılmıştır. Vezir kılıç ehlinden değilse *sâhibü'l-bâb*, *mezâlîm* duruşmalarında ona vekâlet eder, vezir kılıç ehlinden ise onun ön tarafında dururdu. Halife Hâfız-Lidînillâh döneminde (1131-1149) kendisine "el-Muazzam" unvanıyla hitap edilen *Sâhibülbâb* Humârtâş el-Hâfızî'ye vekâlet eden şahsın işgal ettiği makama "niyâbetü's-şerîfe" denilirdi. Nâibe de "adiyyü'l-mülk" lakabının verildiği görülmektedir. İbnü't-Tuveyr, geç Fâtîmî dönemindeki resmî merasimlerin ve halifenin kabullerinin hazırlanmasında *sâhibü'l-bâb*'ın önemli bir yeri olduğunu belirtir. Onun verdiği bilgiye göre *sâhibü'l-bâb* mevlid törenlerinde, mübarek gecelerde ve aşure gününde, halifelerin cülûs merasiminde bulunur, ramazan bayramı törenine diğer devlet erkânı ile birlikte katılırdı. Gadîr-i Hum bayramında yapılan resmî merasimde vezir ve oğlu ile maiyetindekilerden sonra onun ve yakınlarının kıyafetleri de teşhir edilirdi. Elçileri karşılayıp ağırlamak da *sâhibü'l-bâb*'ın görevleri arasındaydı ve bazan nâibi bu görevi yerine getirirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü't-Tuveyr, *Nüzhetu'l-mukleteyn fi ahbâri'd-devleteyn* (nşr. Eymen Fuâd Seyyid), Stuttgart 1412/1992, s. 44, 122-123, 179, 187, 189, 208-209, 212, 218-219, 221, 224; İbnü'l-Furât, *Târîh* (nşr. Hasan Muhammed eş-Şemmâ'), Basra 1386/1967, IV/1, s. 136, 147; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, III, 479, 484; Makrîzî, *el-Hıttat*, I, 402-403, 461; a.mlf., *İttî'âzü'l-hunefâ* (nşr. Cemâleddin eş-Şeyyâl - M. Hilmî M. Ahmed), Kahire 1416/1996, III, 336, 342; P. Sanders, *Ritual, Politics, and the City in Fatimid Cairo*, Albany 1994, s. 18-20, 33-34, 72, 132; Ayman F. Sayyid, "Şâhib al-Bâb", *EP* (İng.), VIII, 831-832.

SADI S. KUCUR

SÂHİBÜ'L-CEYŞ

(صاحب الجيش)

İslâm devletlerinde
ordunun başkumandanı hakkında
kullanılan bir tabir
(bk. SİPEHSÂLÂR).

SÂHİBÜ'L-HARES

(bk. EMİR-i HARES).

SÂHİBÜ'L-MEDİNE

(صاحب المدينة)

Endülü's'te
şehirlerin güvenlik ve asayişinden
sorumlu kimse

(bk. ŞURTA).

SÂHİBÜ'L-MEZÂLİM

(bk. MEZÂLİM).

SÂHİBÜ'S-SÛK

(صاحب السوق)

Hisbe teşkilâtında
çarşı ve pazarların denetiminde
görevli kimse

(bk. HİSBE).

SÂHİBÜ'Ş-ŞURTA

(bk. ŞURTA).

SÂHİBÜZZAMÂN

(صاحب الزمان)

İmâmîyye Şîası'nca beklenen
mehdî olarak kabul edilen
on ikinci imam
Muhammed Mehdî el-Muntazar için
kullanılan bir unvan
(bk. MEHDÎ el-MUNTAZAR).

SÂHİBÜZZENC

(bk. ALİ b. MUHAMMED ez-ZENCİ).

SAHİFE

(الصحيفة)

İlk dönemlerde üzerine
âyet veya hadis yazılan malzeme,
sonraları bu malzemede
yazılı olanları kapsayan kitapçık.

Sözlükte "yayılmış, döşenmiş" mânâsına gelen *sahife* (çoğulu *suhuf*), hadis tırımı olarak ilk dönemlerde üzerine âyet veya hadis yazılmış muhtelif en ve boyda yazı malzemesi (deri veya kâğıt parçası), sonraları ise bu malzemede yazılı olanları kap-